

Igitabo cya Daniyeli — Umubare Umunani

Inzira

Jeff Pippenger

2023-12-03

Mu mwaka wa gatatu w'ingoma ya Yehoyakimu umwami w'u Buyuda, Nebukadinezari umwami w'i Babuloni yaje i Yerusalemu arahagota. Kandi Uwiteka aha Yehoyakimu umwami w'u Buyuda mu kuboko kwe, hamwe n'ibice bimwe by'ibikoresho by'inzu y'Imana; abijyana mu gihugu cya Shinari, mu nzu y'imana ye; kandi ibyo bikoresho abishyira mu nzu y'ubutunzi bw'imana ye. Daniyeli 1:1, 2.

Ibitabo bya Daniyeli n'Ibyahishuwe ni igitabo kimwe, kandi imirongo imwe y'ubuhanuzi igaragarijwe mu gitabo cya Daniyeli yongeye gufatwa mu gitabo cy'Ibyahishuwe. Ibyahishuwe bya Yesu Kristo bihagarariye ubutumwa bwa nyuma bw'ubuhanuzi bupfunduwe mbere gato y'isozwa ry'igihe cy'imbabazi.

Ukuri mu bihe byahise kwasobanukiwe neza mu gitabo cy'Ibyahishuwe, ariko kukaba kwarafunzwe n'umuco n'imigenzo, buracyari ukuri; kandi muri iki gihe kurimo kongera gufungurwa n'Intare yo mu muryango wa Yuda, kandi ubwo kuri ubu kurimo kugaragaza ugusohora kwabwo gutunganye rwise.

Ukuri kwasobanuwe neza mu gihe cyashize dukuwe mu gitabo cya Daniyeli, ariko kukaba kwarahishwe n'umuco n'imigenzo, kuracyari ukuri, kandi uyu munsu kurimo kongera guhishurwa n'Intare yo mu muryango wa Yuda, kandi ubwo kuri ubu burimo kugaragaza isohozwa ryabwo ritunganye.

Daniyeli ni yo gusa ya mbere mu bitabo bibiri bihagarariye Ibyahishuwe bya Yesu Kristo.

Yehoyakimu ni ikimenyetso cy'uguhabwa imbaraga kw'ubutumwa bwa mbere mu rugendo rw'ivugurura. Kandi ni n'ikimenyetso cy'isezerano, kuko guhindurwa kw'izina mu buryo bw'ubuhanuzi kugaragaza intangiriro y'umubano w'isezerano. Umubano w'isezerano Imana igirana n'abantu mbere batari abantu b'isezerano ryayo, utangirira ku guhabwa imbaraga kw'ubutumwa bwa mbere.

Mwebweho mutari ubwoko, ariko none muri ubwoko bw'Imana; mwebwe mutari mwarahawiriwe imbabazi, ariko none mwahawiriwe imbabazi. 1 Petero 2:10.

Ikimenyetso cy'uko guhindurwa izina kigaragaza isano y'isezerano gishyirwaho n'uko izina rya Abramu ryahinduwe Aburahamu, irya Sarayi rigahindurwa Sara, irya Yakobo rigahindurwa Isirayeli, na Sawuli akitwa Pawulo. Hari n'izindi mpamyabimenyetso z'icyo kimenyetso, ariko mu gice cya mbere cya Daniyeli, izina rya Daniyeli ryahinduwe Beluteshazari, irya Hananiya rihindurwa Saduraki, irya Mishayeli rihindurwa Meshaki, n'irya Azariya rihindurwa Abedenego.

Iyo Uwiteka yinjijye mu mubano w'isezerano n'abantu, icyarimwe aba arimo asiga inyuma abantu bahoze mu isezerano. Yehoyakimu agereranya abantu b'isezerano barimo gusigirwa inyuma, naho

Daniyeli, Hananiya, Mishayeli na Azariya bo bagahagararira abantu b'isezerano noneho barimo gutoranywa. Iyo abantu binjiye mu mubano w'isezerano, bahita bageragezwa kugira ngo hamenyekane niba bazakomeza kubahiriza amabwiriza y'iryo sezerano. Iryo geragezwa rigereranywa n'igikorwa cyo kurya.

Adamu na Eva bananiwe ikigeragezo binyuze ku gikorwa cyo kurya, kandi igihe Imana yabanje kugirana isezerano n'ubwoko yitoranyirije, yatangije uwo mubano ibagerageresha manu. Isirayeli ya kera yaje kurangira inaniriwe icyo kigeragezo, ariko mu kubikora itanga ubwa mbere icyerekezo n'ubuhamya bwa mbere by'uko ikigeragezo cy'isezerano atari ikigeragezo kimwe gusa, ahubwo ari urugendo rw'ibigeragezo. Ku kigeragezo cya cumi, bategetswe kuzapfira mu butayu mu gihe cy'imyaka mirongo ine yakurikiyeho. Hanyuma Imana igirana isezerano na Yosua na Kaleb, bityo itanga ubuhamya bw'uko iyo Uwituka agirana isezerano n'ubwoko yitoranyirije, aba anarenze ku bwoko bw'isezerano bwabanje. Ku iherezo rya Isirayeli ya kera, ari na ryo ryari intangiriro ya Isirayeli yo mu buryo bw'umwuka, urugendo rwa nyuma rw'ibigeragezo rwa Isirayeli ya kera rwabaye urugendo rwa mbere rw'ibigeragezo rwa Isirayeli yo mu buryo bw'umwuka, kandi rwagereranyijwe nk'Umugati wo mu Ijuru. Ibyo byari byarashushanyijwe na manu mu rugendo rwa mbere rw'ibigeragezo by'isezerano.

Muri uwo murimo wo kugeragezwa, wari icyarimwe umugeragezo wa mbere n'uwa nyuma, Yesu yagaragaje ikigeragezo cy'Umugati wo mu ijuru ubwo yavugaga ko abari ubwoko bwe bw'isezerano bagomba kurya umubiri we no kunywa amaraso ye. Kuri uko kubagezaho ubutumwa, yatakaje abigishwa benshi kurusha ikindi gihe icyo ari cyo cyose mu murimo we. Iyo mpaka yo mu murimo we yari impinga y'ishusho y'umurimo wo kugerageza isezerano, kandi Sister White atanga ibisobanuro birebire kuri icyo gikorwa mu gitabo *The Desire of Ages*, aho umutwe w'icyo gice witwaga "The Crisis in Galilee". Izina Galilee risobanura "igihindizo," cyangwa "ahantu ho guhindukira," kandi muri icyo gice, asobanura impamvu abigishwa bamuvuyeho. Banze gushyira mu bikorwa ubuhamya bwe buvuga ku ngombwa yo kurya umubiri we no kunywa amaraso ye bakoresheje uburyo bukwiriye bwo gusobanura ubuhanuzi. Yagaragaje ko bari batsimbaraye ku migendo n'imiziririzo by'inyigisho z'ubuhanuzi Satani yari yaracengeje mu gusobanukirwa kwa Isirayeli ya kera kuri Bibiliya. Izo myumvire mibi zabahaye icyo batekerezagako ko ari urwitwazo rwo gufata amagambo ye uko yakabaye, aho kuyafata mu buryo bw'umwuka. Kandi anagaragaza ko ubwo abari "barahindukiye" bakava kuri Yesu (Galilee), bavugwa mu gice cya gatandatu cya Yohana (Yohana 6:66), batongeye kugendana na we ukundi iteka ryose.

Nk'uko byagenze ku ikigeragezo cy'isezerano rya mbere, ni na ko byagenze ku ikigeragezo cy'isezerano rya nyuma cy'Abisirayeli ba kera: dusanga igihe Imana yinjirana mu mubano w'isezerano n'ubwoko yatoranyije, icyarimwe iba irengagiza ubwoko bw'isezerano bwa mbere. Dusanga kandi igerageza abo bantu, si ikigeragezo kimwe rukumbi, ahubwo ibagerageresha uburyo bukurikirana bw'ibigeragezo. Nanone tubona ko ubwo buryo bw'igeragezo bushushanywa n'ikintu kigomba kuribwa. Kandi dusanga ibyokurya bishushanya Ijambo ry'Imana, kandi ko ikigeragezo kirimo guhitamo hagati y'amoko abiri y'ibyokurya byo kurya. Ese turya ku giti cyose Imana yavuze ko dushobora kurya ho, cyangwa turya ku giti twabujijwe kurya ho? Nanone dusanga guhitamo icyo kurya bikubiyemo n'ikigeragezo cy'uburyo turya ibyokurya twahawe.

Ku iherezo rya Isirayeli y'umwuka, mu gihe cy'umuryango w'Abamilerite, ubutumwa bwa mbere bwahawe imbaraga ku wa 11 Kanama 1840. Aho Yehoyakimu ashushanya Abaporotesitanti icyo gihe bajyanwa i Babuloni kugira ngo bahinduke abakobwa be. Bahuye n'ikigeragezo igihe marayika wo mu Iyahishuwe 10 yamanukaga afite agatabo gafunguye mu ntoki ze. Nk'uko Yehoyakimu yigometse ku byo Nebukadinezari yasabaga, maze nyuma akajyanwa mu bunyage, ni ko n'Abaporotesitanti banze kurya ibyokurya byari mu kuboko kwa marayika, bashingiye ku migenzo n'imihango bazanye bavuye mu Bihe by'Umwijima.

Mu itangira ry'umwaka wa 1844, inzira yo kugeragezwa yari igeze ku "ngingo y'ihindukirira" kuri Yehoyakimu n'Abaporotesitanti, kandi nk'uko byagenze mu nzira ya mbere yo kugeragezwa kwa Isirayeli yo mu bya Mwuka, "barahindukiye" ntibongera kugendana na Yesu. Muri iyo mateka Daniyeli, Hananiya, Mishaheli na Azariya bahagarariye Abamilerite, bahisemo kurya agatabo gatoya kari karyoshye mu kanwa kabo, ariko gahinduka umururazi mu nda yabo.

Nitwongeramo Adamu na Eva, dufite abagabo bane b'ubuhamya ba kera bemeza ko ikigeragezo gihagarariwe n'igikorwa cyo kurya. Dufite ubuhamya bwinshi bw'ubuhanuzi, bwose bufite ikimenyetso cy'uwa mbere n'uwa nyuma. Ubuhamya bw'ikigeragezo cya manu ni ubuhamya bwa mbere, kandi ikigeragezo cy'Umugati wo mu Ijuru ni ikigeragezo cya mbere kuri Isirayeli yo mu mwuka, ari na ko kandi ari ubuhamya bwa nyuma kuri Isirayeli ya kera. Ikigeragezo cy'igitabo gitoya ni icya mbere kandi ni icya nyuma icyarimwe. Ni iherezo ry'ukuzerera kwa Isirayeli yo mu mwuka nk'itorero ryo mu butayu, kandi ni icya mbere cy'abatoranyijwe kugira ngo babe ubwoko bwa nyuma bw'Imana bwitiriwe izina. Abamilerite ni bo bari intangiriro y'ubwoko bw'Imana bwitiriwe izina, bwagombaga kumenyekana nk'ihembe nyakuri ry'Abaporotesitanti. Hariho ubuhamya bwinshi bw'ikorwa ry'igeragezwa ritangira igihe ubutumwa bwa mbere buhawe imbaraga.

Muri izo nzira zo kugeragezwa hagera "urugingo rwo guhindukira", aho hafi ya bose mu bigishwa baca bahindukira bakigira inyuma. Ku buhamya bwa Yosuwu na Kalebu, Abisirayeli bose bahindukiye inyuma bashaka gusubira mu Misiri. Mu rusengero rw'i Galilaya, umubare munini w'abigishwa bahindukiye inyuma. Kubera ko Yesu ari Alufa na Omega, "urugingo rwo guhindukira" rugereranywa ku iherezo ry'inzira yo kugeragezwa na rwo nyene rugaragazwa no ku ntango y'iyi nzira yo kugeragezwa. Igihe manu yatangwa ubwa mbere ku Bisirayeli ba kera, harabayeho abaciye bahindukira ako kanya bakava ku mabwirizwa bari bahawe. Mu mubatizo wa Kristo yarahindukiye aja mu bugaragwa. Mushiki wa White akoresha ikimenyetso c'urugingo rwo guhindukira mu buryo butanga umuco mwinshi.

“Habaho ibihe biba ari amahindukiro mu mateka y'amahanga n'ay'itorero. Mu bugenge bw'Imana buyobora byose, iyo ibyo bihe bikomeye bitandukanye bigeze, umucyo ugenewe icyo gihe uratangwa. Iyo wakiriwe, habaho gutera imbere mu by'umwuka; ariko iyo wananzwe, hakurikiraho gusubira inyuma mu by'umwuka no kurimbuka. Umwami mu Ijambo rye yahishuye umurimo w'ubutumwa bwiza ujya mbere nk'uko wakozwe mu bihe byashize, kandi uko uzakorwa mu gihe kizaza, kugeza ku ntambara ya nyuma isoza byose, igihe ibikoresho bya Satani bizakora igikorwa cyabyo cya nyuma gitangaje. Duhereye kuri iryo Jambo, dusobanukirwa ko imbaraga ubu ziri gukora ari zo zizatangiza intambara ya nyuma

ikomeye hagati y'icyiza n'ikibi—hagati ya Satani, igikomangoma cy'umwijima, na Kristo, Igikomangoma cy'ubugingo. Ariko intsinzi iri hafi ku bantu bakunda Imana kandi bakayubaha irahamye nk'uko intebe yayo y'ubwami ikomejwe mu ijuru.” Bible Echo, August 26, 1895.

Igihe manu yabanje guhabwa Isirayeli ya kera, umucyo w'ayo mateka waratanzwe. Mu mubatizo wa Kristo, umucyo w'ayo mateka waratanzwe. Ku wa 11 Kanama 1840, umucyo w'ayo mateka waratanzwe. Buri imwe muri izo ngingo z'ihinduka iranga itangiriro ry'inzira y'igeragezwa, amaherezo ikarangirira ku yindi ngingo y'ihinduka, igihe abantu b'isezerano rya mbere batera umugongo bakareka kugendana na Kristo ukundi.

Kubera ko izi nzira zitandukanye z'igeragezwa zigereranya icyarimwe inzira y'igeragezwa y'abantu bo mu isezerano rya kera kandi no ku bantu bo mu isezerano rishya, hari imyanzuro ibiri y'iyo nzira y'igeragezwa. Umwanzuro w'inzira y'igeragezwa, bityo ukaba n'ingingo ya nyuma ihindura ibintu ku Baporotesitanti mu mateka y'Abamileriti, wabaye mu mpeshyi yo mu 1844. Umwanzuro w'inzira y'igeragezwa (mu gihe cy'itumba cyo mu 1844), cyangwa ingingo ihindura ibintu ku Bamileriti ubwabo, waje nyuma y'ingingo yahinduye ibintu ku bwoko bw'Imana bwa mbere.

Mu mateka ya Kristo, igikorwa cy'igeragezwa kigaragazwa no kweza urusengeru kwe incuro ebyiri: rimwe mu ntangiriro y'umurimo we, hanyuma na none ku iherezo ry'umurimo we.

“Igihe Yesu yatangiraga umurimo We wo mu ruhame, yejeje Urusengeru, aruvanaho uguhumanywa kwarwo kw'igitutsi cyo gusuzugura ibyera. Kandi mu bikorwa bya nyuma by'umurimo We harimo kweza Urusengeru ku ncuro ya kabiri. Ni ko no mu murimo wa nyuma wo kuburira isi, amatorero ahamagarwa mu buryo bubiri butandukanye. Ubutumwa bw'umumarayika wa kabiri buravuga buti: ‘Babuloni iraguye, iraguye, wa murwa mukuru, kuko yanyweshaga amahanga yose vino y'uburakari bw'ubusambanyi bwayo’ (Ibyahishuwe 14:8). Nuko kandi mu ijwi riranguruye ry'ubutumwa bw'umumarayika wa gatatu humvikana ijwi rivuye mu ijuru rivuga riti: ‘Nimusohoke muri wo, bwoko bwanjye, kugira ngo mutifatanya n'ibyaha byawo, kandi kugira ngo mutagerwaho n'ibyago byawo. Kuko ibyaha byawo byageze ku ijuru, kandi Imana yibutse gukiranirwa kwawo’ (Ibyahishuwe 18:4, 5).” Selected Messages, igitabo cya 2, 118.

Igikorwa cyo kugeragezwa kijyanye no kwezwa kw'insengeru ebyiri kwa Kristo gihuje n'ibivugwa muri Malaki igice cya gatatu, mu nyandiko za Mwuka w'Ubuhanzu.

“Mu kweza urusengeru agakuramo abaguzi n'abacuruzi b'isi, Yesu yatangaje umurimo We wo kweza umutima awuvanamo guhumanywa n'icyaha,—awuvanamo irari ry'iby'isi, iruba ry'ubwikunde, n'ingeso mbi, byangiza ubugingo. Malaki 3:1–3 yaravuzwe.” Uwifuzwa Ibihe Byose, 161.

Kwezwa kw'ubwoko bw'Imana kugereranya igikorwa cy'igeragezwa gihora gishyirwa mu murongo umwe n'imirongo myinshi y'ubuhanuzi. Buri cyerekezo, guhera kuri Adamu na Eva kugeza ku mateka y'Abamillerite, kigereranya kwezwa kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine.

“Mu minsi ya nyuma y’amateka y’iyi si, isezerano ry’Imana n’ubwoko bwayo bwitondera amategeko yayo rigomba kongera kuvugururwa.” Review and Herald, 26 Gashyantare 1914.

Igikorwa cyo kwezwa cy’abagize igihumbi ijana na mirongo ine na bine ni cyo kivugwa bwa mbere mu gitabo cya Daniyeli, ari na cyo gitabo cya mbere mu bitabo bibiri hamwe bigaragaza Ibyahishuwe bya Yesu Kristo bikurwaho ikimenyetso mbere gato y’uko igihe cy’igeragezwa cy’abantu kirangira. Igikorwa cyo kwezwa cy’abagize igihumbi ijana na mirongo ine na bine nanone kigereranywa n’igikorwa cyo gushyirwaho ikimenyetso. Igihe ubutumwa bwa mbere bw’ikorwa ryo kwezwa no gushyirwaho ikimenyetso cy’abagize igihumbi ijana na mirongo ine na bine bwatangiraga ku wa 11 Nzeri 2001, byabaye ihinduka rikomeye ku itorerero no ku isi. Mu Ibyahishuwe igice cya cumi n’umunani, marayika umurikisha isi ubwiza bwe yahise ahagera. Nyamara mu Ibyahishuwe 18, marayika ntagereranywa nk’ufite icyo kurya mu kuboko kwe—ariko kirahari. Agatabo gato karahari. Gashobora kumenyekana bitagoranye n’abahitamo kurya uburyo bugereranywa n’“umurongo ku wundi murongo,” nk’uko byavuzwe n’umuhanuzi Yesaya.

Dushyira “umurongo ku wundi murongo” ni ko dusobanukirwa yuko igihe Kristo yamanukaga ku wa 11 Nzeri 2001, yari afite kandi “agatabo gato”, kari karagereranyijwe na “manu”, “umugati wo mu ijuru” n’“agatabo gato”. Ariko ku wa 11 Nzeri 2001, abantu batoranijwe bo mbere, bagereranyijwe na Yehoyakimu, bahisemo kugundira imigenzo n’imihango by’Abadivantisiti, maze batangira urugendo rwabo rwo kujyanwa mu bunyage bwa Babuloni, buzuzura rwose igihe cy’itegeko ryo ku Cyumweru.

“None se hageze ijamba navuze ko New York igomba gukurwaho n’umuhengeri ukomeye? Ibi sinigeze mbivuga. icyo navuze ni uko, ubwo narebaga inyubako nini cyane zubakwaga aho, zizamuka urwego ku rundi, navuze nti: ‘Mbega ibihe biteye ubwoba bizabaho igihe Uwitoka azahaguruka ngo anyeganyeze isi bikomeye! Ni bwo amagambo yo mu Byahishuwe 18:1–3 azasohora.’ Igice cya cumi n’umunani cyose cy’Ibyahishuwe ni umuburo w’ibigiye kuza ku isi. Ariko nta mucyo wihariye mfite ku byerekeye ibigiye kuza kuri New York, keretse ko nzi yuko umunsi umwe inyubako nini zaho zizasenywa no guhindukizwa no guhirikwa n’imbaraga z’Imana. Ku bw’umucyo nahawe, nzi ko kurimbuka kuri mu isi. Ijamba rimwe rivuye ku Mwami, gukorwaho kumwe kw’imbaraga ze zikomeye, kandi ibyo byubakwa binini cyane bizagwa. Hazabaho ibihe biteye ubwoba ku buryo tudashobora no kubitekereza.” Review and Herald, July 5, 1906.

Igihe “inyubako nini” za “New York” “zasenywaga n’uguhinduranywa no guhunikwa k’ububasha bw’Imana,” ku wa 11 Nzeri 2001, umucyo wa marayika wo mu Ibyahishuwe igice cya cumi n’umunani wuzuye isi yose, kuko igihe cyo guhindukira cyari kigeze mu mateka y’innyamaswa yo ku isi yo mu Ibyahishuwe igice cya cumi na gatatu.

“Habaho ibihe biba ingingo zo guhindukira mu mateka y’amahanga n’ay’itorero. Mu buyobozi bw’Imana, iyo ibyo bihe bikomeye bitandukanye bigeze, umucyo ujyanye n’icyo gihe uratangwa. Iyo wakiriwe, habaho gutera imbere mu by’umwuka; iyo wanze, gukendera mu by’umwuka no kumeneka k’ubwato birakurikiraho.” Bible Echo, August 26, 1895.

Igihe umucyo w'umumarayika wo mu Byahishuwe cumi n'umunani wageraga ku wa 11 Nzeri 2001, abawakiriye bateye imbere mu buryo bw'umwuka, naho abawanze bagabanuka mu buryo bw'umwuka, maze batangira urugendo rwabo rw'ubwigomeke rugana ku ntambwe yabo ya nyuma yo guhindukira, ari yo tegeko ryo ku Cyumweru, aho basenyera burundu ukwatura kwabo nk'intumwa z'umumarayika wa gatatu. Abo muri Galilaya bahisemo kuvaho ntibongere kugendana na Kristo muri Yohana 6:66, bahindukiraga kure y'umucyo wari warabanje kuza igihe yabatizwaga, ari na ho ubutumwa bwa mbere bwo muri ayo mateka y'ikigeragezo bwahawe imbaraga. Mu gice cya mbere cya Daniyeli, ibyiciro bibiri by'abaramya byerekanwa mu mateka igihe ubutumwa bwa mbere buhabwa imbaraga. Yehoyakimu agereranya abasenyera kwizera kwabo, naho Daniyeli, Hananiya, Mishayeli na Azariya bagahagararira indahemuka.

Mu mwaka wa gatatu w'ingoma ya Yehoyakimu umwami w'u Buyuda, Nebukadinezari umwami w'i Babuloni yaje i Yerusalemu, arahagoshya. Kandi Uwiteka amugabiza Yehoyakimu umwami w'u Buyuda, hamwe n'ibimwe mu bikoreho byo mu nzu y'Imana; abijyana mu gihugu cya Shinari, mu nzu y'imana ye, maze ibikoreho abishyira mu bubiko bw'ibintu by'agaciro bw'imana ye. Nuko umwami ategereye Ashipenazi umutware w'inkone ze, ko amuzanira bamwe mu bana ba Isirayeli, bo mu rubyaro rw'umwami no mu batware; abasore badafite inenge n'imwe, bafite uburanga, bazi ubwenge bwose, bajijutse mu kumenya, basobanukiwe n'ubumenyi, kandi bafite ubushobozi bwo guhagarara mu ngoro y'umwami, kandi bakigishwa inyigisho n'ururimi by'Abakaludaya. Umwami abageneye ibyo kurya bya buri muni ku biryo by'umwami no kuri divayi anywa; kugira ngo babarere imyaka itatu, maze irangiye bazahagarare imbere y'umwami. Muri bo hari harimo abo mu bana b'u Buyuda, Daniyeli, Hananiya, Mishayeli na Azariya. Nuko umutware w'inkone abaha andi mazina: Daniyeli amwita Beluteshazari; Hananiya amwita Shaduraki; Mishayeli amwita Meshaki; Azariya amwita Abedenego. Ariko Daniyeli yiyemeza mu mutima we ko atazihumanya n'ibyo kurya by'umwami, cyangwa na divayi anywa; ni cyo cyatumye yinginga umutware w'inkone ngo ye kwihumanya. Daniyeli 1:1-8.

Daniyeli, Hananiya, Mishayeli na Azariya bari abana ba Yuda. Bagizwe inkone, bityo bahagararira igisekuru cya nyuma cy'Abadiventisime. Nebukadinezari, nk'uko abami benshi ba kera babigenzaga, yategetse ko abo basore bane b'i Buyuda bakebwa, kugira ngo akureho impungenge zose umwami yashoboraga kugira igihe bamukoreraga ari abagaragu kandi bakagirana imikoranire n'abagore be n'inshoreke ze.

Mu buryo bw'ikigereranyo, bishushanya urubyaro rwa nyuma rw'Abadiventisimu, kuko nyuma y'abo bane hatazabaho ukundi umurongo wa Yuda. Umubare kane ni ikimenyetso cy'isi yose, bityo ukagereranya urubyaro rwa nyuma rw'Abadiventisti b'Umunsi wa Karindwi bo hirya no hino ku isi bemera ko tariki ya 11 Nzeri 2001 ari isohozwa ry'Ijambo ry'ubuhanuzi ry'Imana.

Abo Badiventisiti b'Umunsi wa Karindwi ni bo ijamba ry'Imana ry'ubuhanuzi rivuga, kuko ari bo bahamariwe kuba abo ibihumbi ijana na mirongo ine na bine. Nyamara umurage wabo w'ubuhanuzi watangiranye no kwigomeka kwa ba sekuruza babo mu wa 1863. Uko kwigomeka kwa mbere ntibyoroshye na gato kukumenya, kuko kwatwikiriwe n'imigenzo n'imiziririzo by'ibisekuru bine by'ukwigomeka kwagiye kurushaho gukara. Nubwo bigoye kukumenya,

kugomba kubonwa no kwemerwa, nk'uko Daniyeli amaherezo abigenza muri Daniyeli igice cya cyenda. Ibyo yabikoze amenya ukuri kuboneka mu Ijambo ry'Imana ry'ubuhanuzi.

Ubugome Daniyeli n'abo basore batatu b'intwari bakomotse mu buryo butaziguye, bwari ukwanga kwa se gukomeza kwitandukanya n'influences z'abapagani zari zibakikije. Mu 1863, Uvadvantisimu bw'i Lawodikiya bwagarutse ku buryo bwa Bibiliya bw'Abaporotesitanti b'abahakanyi na Gatolika, kugira ngo bushimangire kwanga kwabwo kwemera uko Miller yagaragaje "ibihe birindwi" byo mu Balewi makumyabiri na gatandatu. Ubwo bugome, kuri Daniyeli n'abo basore batatu b'intwari, bwari buhagarariwe n'umwami Hezekiya.

Umwami Hezekiya yinginze Uwiteka ngo adapfa, kandi isengesho rye rirumvikana ubwo Uwiteka yamwongeragaho indi myaka 15. Muri uko kubigenza, ni bwo yaje kubyara Manase, umwe mu bami babi kurusha abandi ba Yuda, ariko kandi akaba ari na we mwami uranga intangiriro y'intsinzi n'ikorwa ry'uburetwa bya Yuda bigenda byiyongera mu byiciro birindwi. Mu 1856, Umuhamyi W'ukuri yaje gukomanga ku rugi rw'Uvadvantisiti bw'i Lawodikiya, ariko bo bahisemo kubaho no kutipfira. Mu 1863, bari bamaze kongera kubaka "Yeriko" kandi batangiza ubugome bugenda burushaho kwiyongera, bwaje amaherezo kubabuza kumenya ko ku wa 11 Nzeri 2001 ari ho hatangiriye urugendo rwabo rw'ibyiciro bitatu rubinjiza mu buretwa bwa Babuloni ya mwuka, bukarangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru.

Ku mwami Hezekiya, 1863 yaje igihe isengesho rye ryo kubaho ryasubizwaga. Uwiteka yatanze ikimenyetso cy'uko isengesho rye ryari ryakiriwe. Imana yemeje iryo sengesho ihindura izuba, kandi Abanyababuloni babonye igikorwa cy'Imana mu ijuru, nubwo batari bazi icyo cyasobanuraga. Nuko Abanyababuloni baza i Yerusalemu kugira ngo bamenye iby'uwo Mana yari ifite ubushobozi bwo gutegeka izuba. Aho guhimbaza Imana yo mu Ijuru, umwami Hezekiya, aho kwiyanga, yahisemo guhimbaza urusengeru rwe n'umurwa we aho guhimbaza Imana yari yaratoranyije gushyira izina ryayo muri urwo rusengeru no muri uwo murwa.

Iyo mivumo yazanye ubuhanuzi bw'uko abana bakomoka ku rubyaro rwe bazahinduka abacakara n'inkone i Babuloni. Abo bana ni Daniyeli, Hananiya, Mishayeli na Azariya, kandi bagereranya igisekuru cya nyuma cyo mu buryo bw'umwuka cy'Abadivantisiti b'Umunsi wa Karindwi bemera ko tariki ya 11 Nzeri 2001 ari yo yabaye ihinduka rikomeye mu mateka y'amahanga yo mu isi no mu mateka y'itorero, ubwo hatangwaga umucyo ugomba kugerageza no gushyiraho ikimenyetso ku bihumbi ijana na mirongo ine na bine.

Muri iyo minsi Hezekiya ararwara indwara imuganisha ku rupfu. Nuko umuhanuzi Yesaya mwene Amози araza amusanga, aramubwira ati: "Uku ni ko Uwiteka avuga ati: Tondeka iby'inzu yawe, kuko ugiye gupfa, ntuzabaho." Maze ahindukirira uruhande rw'urukuta, asenga Uwiteka ati: "Ndakwinginze, Uwiteka, ibuka noneho uko nagendeye imbere yawe mu kuri no mu mutima utunganye, nkora ibitunganye imbere yawe." Hezekiya ararira cyane. Nuko Yesaya atararenga urugo rwo hagati, ijambo ry'Uwiteka rimugeraho riti: "Subirayo ubwire Hezekiya, umutware w'ubwoko bwanjye, uti: Uku ni ko Uwiteka, Imana ya so Dawidi, avuga ati: Numvise ugusenga kwawe, mbona amarira yawe; dore, ngiye kugukiza: ku munsi wa gatatu uzazamuka ujye mu nzu y'Uwiteka. Kandi iminsi yawe nzayongeraho indi myaka cumi n'itanu; kandi nzagukiza hamwe n'uyu murwa, mbakure mu kuboko k'umwami wa Ashuri;

kandi nzarinda uyu murwa ku bw'icyubahiro cyanjye no ku bwa Dawidi umugaragu wanjye.” Yesaya aravuga ati: “Nimufate umutsima w'imitini.” Barawufata bawushyira ku kiribyi, arakira. Hezekiya abaza Yesaya ati: “Ikimenyetso ni iki cy'uko Uwiteka azankiza, kandi nkazamuka njya mu nzu y'Uwiteka ku munsu wa gatatu?” Yesaya aramusubiza ati: “Iki ni cyo kimenyetso uzahabwa n'Uwiteka, cy'uko Uwiteka azasohozza ibyo yavuze: igicucu kive imbere intambwe cumi, cyangwa gisubire inyuma intambwe cumi?” Hezekiya arasubiza ati: “Kuko igicucu kujya imbere intambwe cumi ari ikintu cyoroshye, oya, ahubwo igicucu nigisubire inyuma intambwe cumi.” Nuko umuhanuzi Yesaya atakambira Uwiteka; maze asubiza igicucu inyuma intambwe cumi, aho cyari cyamanutse ku gicucu cy'isaha ya Ahazi. Muri icyo gihe Berodaki-Baladani mwene Baladani, umwami w'i Babuloni, yohereza Hezekiya inzandiko n'impano, kuko yari yumvise ko Hezekiya yarwaye. Hezekiya arabakira, abereka inzu yose y'ibintu bye by'agaciro, ifeza, n'izahabu, n'ibirungo, n'amavuta y'igiciro cyinshi, n'inzu yose y'intwano ze, n'ibyari byose biboneka mu bubiko bwe; nta kintu na kimwe cyari mu nzu ye cyangwa mu butwano bwe bwose Hezekiya atababwiye. Nuko umuhanuzi Yesaya aza ku mwami Hezekiya, aramubaza ati: “Abo bagabo bavuze iki? Kandi baturutse he baza aho uri?” Hezekiya aramusubiza ati: “Baturutse mu gihugu cya kure, i Babuloni.” Aramubaza ati: “Babonye iki mu nzu yawe?” Hezekiya arasubiza ati: “Babonye ibintu byose biri mu nzu yanjye; nta na kimwe kiri mu bubiko bwanjye ntababwiye.” Yesaya abwira Hezekiya ati: “Umva ijamba ry'Uwiteka. Dore, iminsi iraje ubwo ibyose biri mu nzu yawe n'ibyoba so babitse kugeza uyu munsu bizajyanwa i Babuloni; nta na kimwe kizasigara, ni ko Uwiteka avugaga. No muri bene bawe bazagukomokaho, abo uzabyara, bazabajyana; kandi bazaba inkone mu ngoro y'umwami w'i Babuloni.” Hezekiya abwira Yesaya ati: “Ijamba ry'Uwiteka uvuganye ni ryiza.” Arongerera ati: “Mbese si byiza niba amahoro n'ukuri bizaba mu munsu yanjye?” Ibindi bikorwa bya Hezekiya, n'ubutwari bwe bwose, n'uko yakozwe icyuzi n'umuyoboro, akageza amazi mu murwa, ntibyanditswe mu gitabo cy'ibyabaye ku ngoma z'abami b'u Buyuda? Nuko Hezekiya asinzira hamwe na ba sekuruza be; maze umuhungu we Manase yima ingoma mu cyimbo cye. 2 Abami 20:1–21.

Umurongo ukurikiyeho uravugaga uti:

Manase yari afite imyaka cumi n'ibiri igihe yatangiraga gutegeka, ategeka imyaka mirongo itanu n'itanu i Yerusalemu. Nyina yitwaga Hefiziba. 2 Abami 21:1.

Byari kugenda bite iyo Umwami Hezekiya aza kwemera ubushake bw'Umwami, agashyira gusa inzu ye ku murongo, maze agapfa? Yahawe indi myaka cumi n'itanu, kandi nyuma y'imyaka itatu havuka Manase mubi. Byari kugenda bite mu 1856, iyo Abadiventisime baza kwemera kwimuka bava i Filadelfiya bajya i Lawodikiya, bagashyira inzu yabo ku murongo maze bagasiga ukuri kw'ishingiro kwa William Miller kudahungabanye? Ntekereza ko tutazigera tumenya igisubizo cy'icyo kibazo, ariko icyo tuzi ni uko “Daniyeli yariyariyemeje mu mutima we ko atazihumanya n'ibyokurya by'umwami, cyangwa n'umuvinyu yanywaga.”

Tuzakomeza igice cya mbere cya Daniyeli mu nyandiko ikurikira.